

Pogled na Galaćane: Da li je Pavle bio zbunjen povodom Zakona?

Teolozi kroz vjekove smatrali su Pavla kao velikog izbavitelja od Božijeg zakona. Njegova pisma, oni tvrde, specijalno Galatima, čini stvar da je zakon Hristov učinio Mojsijev zakon bezvrednim. Da li postoji razlika između ta dva zakona? Da li je Mojsijev zakon Tora, ukinut sa novim "Hrišćanskim" zakonom?

Pronaći odgovor na ovo pitanje moramo se osvrnuti na istorisku debatu koju je vodila ranija crkva po ovom istom pitanju. Središte te rasprave bilo je Pavlovo pismo Galatskoj crkvi. Apostol je napisao ovo pismo prije glavne sjednice koja se trebala održati u Jerusalimu da riješi neka hitna pitanja prema prilagođavanju neznabožaca k Mojsijevu zakonu.

U svom pismu Galatima Pavle je već istakao svoj pogled na raspravu povodom zakona. Znamo iz Jerusalimske odluke od Jakova brata Hristova da je Pavlovo razjašnjenje pobjedilo. Prije nego započnemo sa istragom sadržaja Pavlovog pisma Galatima, trebamo razmotriti vremensku liniju i priliku koja je spotakla potrebu da Pavle oslovio taj predmet crkvi u Galatima.

Pavle je uspostavio crkvu u Galatima na njegovoj prvoj posjeti, ali on nije bio prvi koji je donio jevanđelje u Srednju Aziju. Na dan Duhova u Djelima 2, kad je Duh sveti bio izliven, na one u diaspori obuhvaćajući Jevreje i obraćene iz Srednje Azije (Djela 2:5-13). Oni koji su primili poruku od Petra i koji su se krstili imali su neko razumjevanje o jevanđelju koje su odnjeli sobom u gradove Srenje Azije.

Pošto je veći broj Jevreja živio u diaspori nego u Judeji. Pavle je formirao crkvu iz sinagoga u Srenjoj Aziji. Posjećivanje sinagoga bili su Jevreji i neznabožci koji su postali obraćeni kroz obrezanje, i drugi Bogo-bojazni neznabožci koji su prihvatili Boga Izrailja ali su ostali neobrezani.

Neznabožci koji su prihvatili Boga Izrailja a nisu bili obrezani bili su smatrani samo kao djelomično čisti sve dok se ne bi obrezali (žene neznabožkinje Bogo-bojazne trebale su održavati sve obrede sa obrezanim zakonom, svakako, da se one nisu obrezivale).

Crkvu koju je Pavle uspostavio u Galatima bila je sastavljena od vjerenika Jevreja, obraćenika i neobrezanih Bogo-bojaznih. Djeliti zajedništvo Izrailja odnoseći se na zakon Mojsijev (zakon Boži), neznabožci trebali su biti obrezani i da održavaju sav zakon Mojsijev. Tako radeći neznabožci kroz vjeru i način života bili su smatrani kao domaći Izrailjčani.

Pavlovo pismo Galatima bilo je poslije pomoći za gladne koja je bila (Djela 11:27-30) prije Jerusalimske konferencije u Djelima 15. Za vrijeme posjete gladnima neki u Jerusalimskoj crkvi tražili su da se Titus, Grk, obreže. Titus je došao sa Pavlom iz Antioha sa potrebnom pomoći. Pavle je ostao uporan odbijajući da se Titus obreže. Apostoli Petar, Jakov i Jovan dali su ruku prijateljstva Pavlu bez zahtjeva da se Titus obreže.

Ipak obrezanje je opet pokrenuto za svrijeme donošenja pomoći gladnima, ali nije donešena odluka.

Napisana Tora, usmena Tora

Druga istoriska činjenica za razmatranje je dodatak "djela zakona" koje se smatralo kao ograda oko napisane Tore. Zaštititi Toru od prestupa, veliki nebrojeni dodatak zapovjesti zvanih usmena Tora bila je sastavljena zakonom od onih koji su sjedili na Mojsijevoj stolici suda (Mate 23:1-6).

Ipak Isus je oslovio ove mnoge dodate zapovjesti kao "teškoća" narodu, Jevrejski književnici raširili su stolicu Mojsijevu, i sljedbenici su trebali to održavati. Poslije vaskrsnuća Isusa postalo je jasno da Mojsijeva stolica sad je stolica (preston) vaskrsnutog Hrista.

Vlast povezati i odvezati

Stolica Mojsijeva bila je sjedište književnika za povezivanje i odpustanje odnoseći se na zakon napisan u Tori, prvih pet knjiga u Starog Zavjeta zapisima. Pravosudni sistem koji je Bog dao

Mojsiji bila je svrha da se donosi odluka po zakonu. Ipak književnici koji su sjedili na sudskoj stolici da sude prestup iznešen pred njih da rade po zakonu, označavajući kako napisani Tora zakon treba da se izvršava.

Za primjer, Tora zabranjuje rad Subotom ali ne dava specifične detalje što označava rad. Književnici su donjeli zakon sa sjedišta označavajući što znači rad sve do u tančine. Ništa nije ostalo za pojedinu osudu.

Nije sav usmeni zakon bio teškoća, ali je bilo dovoljno da spotakne Isusa da kaže da su to bile zapovjesti ljudske. Apostol Pavle došao je na Jerusalimsku sjednicu da bi raspravio o tim istim zapovjestima ljudskim, one koje se ne trebaju stavljati na neznabožce.

Pavlovo pismo Galatima pisano je poslije Antiohskog incidenta i prije Djela 15 sjednice. Pavle nije imao pristup k odluci sjednice kad je on pisao Galatima, ipak, smatrajući u to vrijeme, Pavlov komentar je važan da bi se razumijo prigovaranje Galatima.

Na sjednici Petar je izjavio: “Sad dakle što kušate Boga, i hoćete da metnete učenicima jaram na vrat, kojega ni oci naši ni mi nismo mogli nositi” (Djela 15:10).

Dodata teškoća

Grčka za Englesku riječ (*were*) biti je u aoristskom prošlom vremenu, znači da Petar i drugi apostoli nisu više nosili teškoću zapovjesti književnika koji su dodali k zapisima Tore. Židovljani koji su došli u Jerusalimsku crkvu bili su gorljivi za zakon, obadva napisana, usmeni zakon dodat od književnika. Odluka koja se donjela na Bogo-bijazne neznabožce bila je da se ne trebaju obrezivati da održavaju zakon Mojsijev to je bilo ono isto što je Pavle naveo čak prije Jerusalimske sjednice.

U drugoj riječi, Pavlovo ubjedenje pokazalo je ono što je donešeno na sjednici. On je to izrazio u svom pismu pred samu sjednicu. U pismu Pavle započinje govoriti da on kao apostol ne od čovjeka već od Isusa i Oca, koji je vaskrsnuo Isusa. Potvrđujući odakle je on primio apostolstvo, u Galatima 1:6-7 Pavle se čudio da se oni odvrćaju na drugo jevanđelje od onoga u koje je njih (Pavle) pozvao blagodaću Hristovom i idu za drugim koji izvrću jevanđelje.

Pavle je dao na znanje da on nije primio jevanđelje od čovjeka (stih 11-12) već od Hrista. U ostalim stihovima glave 1, Pavle je naveo posjetu Jerusalimu poslije tri godine od njegova susreta s vaskrsnutim Hristom.

Glava 2 započinje sa događajima poslije 14 godina njegova susreta s vaskrsnutim Isusom, kada je Pavle otišao u Jerusalim po otkrivenju.

Proroci iz Jeruslima

Proroci su stigli u Antiohiju. Jedan od njih, Agav ustao je i objavio glad veliku koja je trebala doći. Učenici iz Antioha skupili su pomoć i istu poslali sa Varnavom i Pavlom u Jerusalim svetima. Pavle je uzeo sa sobom Titusa, Grka, Židovljani su zahtjevali da se Titus obreže. Izgledalo je da je Pavle mislio da su Židovljani pretekli njegov put i došli u Galiciju. On je pokušao da razjasni Antiohski slučaj u kome su Židovljani koji su došli iz Jerusalimske crkve prouzrokovali da se Petar ukloni od astala gdje se nalazio u društvu neznabožaca.

Razlog nije bila hrana postavljena na astal; to su bili Jevrejski vjerenici koji su sjedili za astalom sa neobrezanim bezbožnim vjerenicima. Ovdje su dvije stvari koje trebamo imati na umu. *U Novog Zavjeta vrijeme hrana je bila posvećena Bogu sa zahvalom, i ni jedan nečisti neznabožac nije smio jesti za tim astalom u društvu. *Drugo, kasnije u drugom-hramu Jevrejstva, neznabožac koji je prihvatio Boga Izrailja ali nije se obrezao bio je smatran nečist. Prihvaćanje Boga Izrailja bio je prvi korak učenja, sa posjećivanjem sinagoga, a kasnije mnogi su postali potpuno obraćeni.

Petar, koji je bio poslat Bogo-bojaznom Korniliju (Djela 10), smatrao je da ovo nije bilo pravilno, Bog je proglasio Bogo-bojazne neznaobožce čiste-i ako nisu bili obrezani. Pavle je

prigovorio Petru što je dvoličan među neznabožcima. Kako je Pavle znao, tako je i Petar znao da kroz milost i vjeru oboje Jevreji i neznabožci su opravdani u Hristu a ne kroz djelo zakona, u ovom slučaju zakon obrezanja.

Židovljani su ubjeđivali neznabožce Galaćane da se oni moraju obrezati i održavati zakon Mojsijev. Jevreji su znali da je Tora bila od Boga, ali, pošto je bila data Mojsiji da je sprovodi, Tora je također bila smatrana kao zakon Mojsijev. Pavlu je bilo jasno da neznabožci ne trebaju biti obrezani da bi došli pod ugovor, smatran kao zakon Mojsijev.

To je izgledalo da Pavle uči zakon-slobodno jevanđelje. U stvari, to je baš ono što su kasnije očevi neznabožačke crkve prihvatili kao Pavlova pisanja. Dali je to tako, ili su kasnije neznabožaške crkve pogrešno shvatile Pavla.

Pavle Promjenljiv

Pavle je rekao jasno da će zakon suditi vjerenike (Rimljanima 2:12-13). Pavle je otišao čak još dalje i kazao da se vjerom utvrđuje i održava zakon (Rimljanima 3:31). Pavle je optužen da je bio prevrtljiv i protuslovan. Ako neznabožci ne dolaze pod zakon Mojsijev, a biće osuđeni bez djelomičnosti kao oni pod zakonom, kako onda Pavlovo učenje može se tumačiti načinom da je oprečno?

Kakav je problem sa zakonom Mojsijevim, koji je u stvari zakon Boži? Ključ Pavlova učenja je pronađen u divnoj izjavi sljedbenicima Hrista u Korintu: "Onima koji su bez zakona bio sam kao bezakon, premda nijesam Bogu bez zakona nego sam u zakonu Hristovu..." (1. Korinćanima 9:21).

Zakon u Hristu je zakon vjere. Spasenje je kroz milost Božiju, kroz vjeru u Hrista, i naša vjera u Boga kroz Isusa Hrista. Kad utvrdimo tačno šta je Pavle ovdje govorio, ono što izgleda kao oprečnost u stvari je suglasnost i skladnost. Zaključak je nađen u odluci što je Pavle govorio o Tora zakonu pod Mojsijom i o Tora zakona kao dopuna od Isusovog ispunjenja.

Da li biti pod zakonom vjere u Hrista čini ukidanje pravednosti zakona Božijeg u prvih pet knjiga Jevrejske Biblije? "Bože sačuvaj"! Pavle je rekao. Kako bi mi znali što je grijeh ako zapovjesti Božije ne bi označile što je grijeh.

Da li je spasenje kroz milost Božiju i vjera u Hrista u oprečnosti Božijem zakonu? Kad Pavle rukuje s milosti-i-zakonom pitanja kao dva predmeta odvojena ali ipak povezana, tradicionalno Hrišćanstvo okrenulo je zakon dar milosti sa vjerom u oprečnost zakona, zamutivši razumjevanje milosti i zakona.

Oni koji su "bez zakona" dobivaju ulazak u Novi Ugovor u Hristu, pošto je ulazak kroz milost od Boga kroz vjeru, predmet su zakonu održavajući njihovo mjesto u ugovoru i za nagradu u ovom životu i svijetu koji dolazi. Da li neznabožci koji nisu obrezani zakonom Mojsijevim ulaze u Novi Ugovor u Hristu kroz milost i kroz vjeru znači neznabožci su bez zakona u Bogu?

Pavle ne kaže da takvi neznabožci "nisu" bez zakona Božijeg. Onda logičan zaključak je, jedan može izvući u ugovor milosti kroz vjeru mora slijediti održavanje položaja u ugovoru s poslušnosti zakonu Božijem. Milost kroz vjeru stavlja vjerenika u ugovor, i neposlušnost može ga odvojiti od ugovora.

Zakon Boži je u povezu sa milosti Božijom kroz vjeru u Hrista. Izvršenje kraljevskog zakona ljubavi očekuje se da ostane u ugovoru, ali ne kao dozvolu ulaska u ugovor. Mi to možemo usporediti sa gostom koji nas posjeti i ostane u našoj kući. On je pozvan kroz našu milost. Dok boravi kod nas, on treba da slijedi pravila koja mi slijedimo kao familija.

Mi smo pozvani u Novi Ugovor u Hristu kroz Božiju milosti kroz vjeru, kad smo već tu, od nas se očekuje da mi poštujemo Boži zakon ili se možemo naći izvan i gledati u nutra. Zašto ne mogu neznabožci doći pod Toru kao pod Mojsijom? Pošto Tora u kojoj je zavedeno obrezanju ugovora u Mojsiji tu neznabožci nisu uvedeni. Neznabožci su trebali biti obrezani da bi postali vjerski Jevreji i bili smatrani zajenicom Izrailja.

Tora od Mojsije do Isusa

Naš prihvaćeni Novi Zavjet došao je k nama na Grčkom jeziku, gdje riječ “zakon” je *nomos*. Stoga mi ne možemo stalno kazati šta Pavle govori o Tori obrezanja ugovora Mojsijeva. Niti mi možemo kazati kad se on odnosi na Toru kao u Hristu. Kao pravilo prsta, kad je Pavle negativan ta negativnost odnosi se onako kako je zakon upotrebljen. On je stalno pozitivan kad se on osvrće na zakon Boži onako kao se treba upotrebiti.

Pošto je Tora u Hristu buduća promjena Tore one iz Mojsije, promjena se mora uzeti u razmatranje. Za primjer, Hristos je poglavar sveštenečki, Njegovo žrtvovanje, koje je bilo jednom za svih, ukida prinos žrtava u Mojsiju i ukida sveštenstvo koje je obavljalo to žrtvovanje. Mi smo učinjeni čistim u Hristu. Pranje za očišćenje je ukinuto pošto je Hristos to učinio za nas.

Također, uklonjeno je is Tore u Hristu “djelo zakona” koje je dodato od onih koji su sjedili u Mojsijevoj stolici. Čak ni pravedna djela zakona ne opravdavaju jednog ulazak u ugovor milosti kroz vjeru.

Mjera Pravednosti

Galati su biti nagovarani od Židovljana da prihvate zakon Mojsijev. Što više, Židovljani su isticali “djela zakona” kao mjera pravednosti koja vodi u spasenje. Pavlovo učenje je bilo da vjera i odanost u Boga kroz Hrista je prihvaćeno kao pravednost, a ne “djela zakona”, pošto “djela zakona” neće opravdati čovjeka.

Ako djela zakona neće opravdati za spasenje, onda što pravedno djelo zakona opravdava? Pravednost koja vodi u ulazak u Novi Ugovor Hristova dolazi s milosti kroz vjeru samo. Pravedno djelo Tore, kraljevski zakon ljubavi, opravdava nagradu u Crastvu Božijemu i opravdava ostanak u Novom Ugovoru.

Onaj koji griješi namjerno odbacujući i napuštajući žrtvovanje Hrista, tu nema nade izuzev kroz pokajanje i povratak k Bogu kroz Hrista sa slomljenim duhom. Ipak poslušnost ne usposobljava osobu za ulazak u Novi Ugovor u Hristu, neposlušnost može neosposobiti njega da živi u Novom Ugovoru.

Pravedna djela Tore (zakon) vrijedi. Ono se samo ne uzima kao dokaz vjere; ono se računa za dobitak ili gubitak nagrade u ovom životu i svijetu koji dolazi. Što važi za naš ulazak u Novi Ugovor to je Božija milost kroz vjeru u Hrista i naša vjera u Boga kroz Hrista. Što važi kao nagrada ili kazna u ovom životu i svijetu koji dolazi je pravedno djelo zakona (Tora). Pravednik će živjeti od vjere, tako isto i Galati bez zakona (Tore)? “Bože sačuvaj”! Kaže Pavle.

Pavle ne bi znao za čeznju da Tora nije rekla ne poželi. Ovo se može odnositi na Galate također. Tora pod Hristom zamjenjuje Toru pod Mojsijom. Hristos je zamjenio Mojsiju kao nosioca Tore. U Mojsiji, Bog je Bog Izrailja samo. U Hristu, svijet je izmiren s Bogom; Bog je Bog svima koji vjeruju, Jevreji i neznabožci.

Za Pavla neznabožci Galata nisu trebali dolaziti pod obrezanje zakona Mojsijeva kad bi to uradili oni bi se odvojili od Tore u Hristu, koji nas opravdava posebno od zakona. Opravdavanje za spasenje i opravdanje za nagradu i održavanje osobe u ugovoru su dva različita predmeta Pavlovog učenja.

Pod milosti kroz vjeru

Pavle upotrebljuje Grčku riječ mnogo neshatljivu u mnogim našim Biblijama kao “motriti”. Grčki znači oštro i oprezno paziti sa velikom brigom sva “djela zakona”, i da je to mjera pravednosti za spasenje. Ista ta riječ upotrebljena je u Luka 20:20 za špijune koji su poslali da osmatraju Isusa da bi ga uhvatili ako prestupi jednu od zapovjesti ljudskih. Židovljani su povelili Galate u djela zakona, zapovjesti ljudske. Dalje, Galati su bili učeni da “djela zakona” moraju se održavati da bi se opravdalo spasenje.

Djelo zakona kako je označeno od Pavla bila je ista teškoća kojima je Isus prigovorio, Petar u Djelima 15 protestirao, i Pavle pisao Galatima. "Djela zakona" kako je dodato napisanoj Tori od onih koji su sjedili u Mojsijevoj stolici je ono našto se Pavle osvrnuo.

Ovo je važno da se razumije. Da je Pavle govorio kad bi se rad ili djelo pravednosti zakona zabranilo Galatima da održavaju, onda Pavle bi bio direktno u opoziciji Hristu. Ipak tradicionalisti pokušavaju da izvrđaju njihov stav oko takvog zaključka, da je to samo pravilan jedan stav. Mi znamo da Pavle nije bio protiv zakona; on ga je zvao svetim, pravednim i dobrim. Sveti, pravedni i dobri zakon mi držimo i to nam dozvoljava da održavamo naš položaj u ugovoru pravilno u liniji Pavlove nauke.

Pravedno djelo zakona opravdava nagradu, ali ne u mjesto Božije milosti i vjere u Hrista kao što opravdava spasenje. Ući u ugovor je jedan predmet, i sačuvati položaj u ugovoru je drugi. Kad pokušamo da učinimo dva predmeta jednim, mi onda promašimo podpuno Pavlovo učenje.

Pošto je Pavle nastojao da Jevreji i neznabožci budu jedan novi čovjek u Hristu, mi možemo biti sigurni da on nije pokušao da odvoji neznabožačke vjerenike da se ne sastaju i održavaju Subotu i praznike što bi bilo mnogo više veličanstvenije u Hristovu ispunjenju. Kasniji neznabožački crkveni oci, izuzev sjednicu Jevrejskih vjerenika sa protiv-Seminizmom u njihovom umu i srcu, usredotočili su se na dane, mjesec, vrijeme i godine rađe nego kako su dani bili održavani kao djelo zakona i kao mjera pravednosti za spasenje.

Spasenje ne može doći iz zakona pošto grijeh donosi smrt, i ni jedan čovjek samo jedan izbjegao je grijeh, taj čovjek bi je Isus Hristos. U drugoj riječi, Pavle je bio protiv Tore onaka kava je održavana pod Mojsijem ali sve za Tora budući održavano u Hristu, ali ne za "opravdanje" spasenja. Zabuna dolazi zbog nepravilnog shvatanja kad je Pavle kritičan o Tori. On je kritičan o Tori kako se održava u Mojsiji i zakonu za opravdanje da se ostane u ugovoru. Kad je Pavle hvalio Toru, to je u Hristu, kad se izvršava u ispunjenju Hrista, i naše pravedno djelo kao dokaz naše vjere.

Možemo biti sigurni da Pavle nije branio održavanje Subote i prazničkih dana, koji su važni isto kao u povezivanju jedinstva vjerenika Jevreja i neznabožaca koji ostaju jeno u Hristu to je važno.

Neznabožci i Subota

Razdvoj neznabožačke crkve od Jevrejskih vjerenika može se istoriski potvrditi ništa ranije nego drugi vijek Hrišćanske ere. Naš Novi Zavjet koje na pokon postalo dio canona bijo je napisan prije završetka prvog vijeka, i Pavlova pisma također i Djela Apostolska odkrivaju da nije bilo raskola crkve između neznabožačkih i Jevrejskih vjerenika. Vijeće Jerusalima, Djela 15 sazvalo je sjednicu s namjerom da ili ne da se neznabožci obrezuju i da drže Toru Mojsijevu.

Odluka je donjeta da to ne bude slučaj, pošto Bogo-bojazni neznabožci bili su očišćeni od Boga i dobili su Duh sveti kao pečat ugovora. Jakov se osvrnuo unazat na proroka Amosa (Amos 9:12-13) kao dokazni zapis da će Bog izabrati neznabožački narod za Svoje ime. Potreba za druženje je uspostavljena, i Bogo-bojazni neznabožci produžili su, kako je to bio njihov običaj, da posjećuju sinagog Subotom.

Čak sve do kraja A.D. 64-65 knjiga Djela apostolska pokazuju da su Bogo-bojazni neznabožci još uvijek održavali Subotu. Čitajući Pavlovo učenje povezano i dosljedno se vidi da je njegova negativnost stalno bila prema Tori održavana u Mojsiji, koja isključuje neznabožce. On je pozitivno potvrdio održavanje Tore u Hristu, ne za opravdanje da se bude u Hristu, već za nagradu i obitovanje u Hristu.

Čak ni u Hristu Tora se ne smije uzimati kao mjera za pravednost što opravdava spasenje. Pravednik će živjeti od vjere, i pravednost u Hristu je pripisana vjereniku. U izrazu Tora u Hristu vjerenik će biti osuđen od Tore za nagradu sad i u svijetu koji dolazi. To je sa milosti kroz vjeru da vjerenik treba slušati kraljevski zakon ljubavi kako je izražen u Deset Zapovjesti.

Deset Zapovjesti su smatrane jednim nerazdvojljivom jedinicom sa deset predmeta. Prestupiti jednu jedinicu, jeste prestupiti svih deset, pošto su one jedna nerazdvojena jedinica. Jakov je razjasnio sadržaj jako dobro u drugoj glavi svog pisma, stih 10-11. Pošto su Deset Zapovjesti jedan paket, jedna jedinka sa 10 predmeta, slomiti jednu slomljene su sve.

Nešto što su crkveni oci promašili

Kad upotrebimo istoriski sadržaj Pavlovog pisma Galatima, dolazimo do zaključka mnogo drukčijeg od onog neznabožičkih crkvenih otaca. Galati su počeli održavati djelo zakona u Mojsiji, uključujući i onaj dodati od onih koji su sjedili u Mojsijevoj stolici. Što je bilo promašeno od neznabožičkih crkvenih otaca je to da neznabožci nisu bili bez zakona Božijeg već su bili pod zakonom Hrista.

Oni su ukinuli Suboti i praznike i smatrali su ako se održavaju da je to anatema-crkveno izopačenje. Oni su proglasili da ako Jevrejski vjerenici budu zajedno u službi u neznabožičkim crkvama oni moraju odbaciti Toru, izuzev izabranih zapovjesti. Što možemo reći, onda, o Suboti i praznicima u Hristu?

Ako uspomena Božija koja se spominje o djeci Izrailja u Egiptu i smatra se važnom da se ne zaboravi, koliko mnogo veća važnost je Pasha od smrti pa do života u Isusu Hristu? Ako je Isus prvorodeni novog djela, i bilo je važno da se sjeća Subota odmora u starom djelu, koliko je onda mnogo važniji naš Subotni odmor u Hristu, koji nas čini novim stvorenjem u umu i duhu?

“Očistite dakle stvari kvasac, da budete novo tijesto, kao što ste beskvasni; jer i pasha naša zakla se za nas, Hristos. Za to da praznujemo ne u starome kvascu, ni u kvascu pakosti i lukavstva, nego u beskvasnom hljebu čistote i istine“ (1. Korinćanima 5:7-8).

Kraj.